

Αντόν Τσέχοφ

«ΜΙΚΡΗ ΤΡΙΛΟΓΙΑ»

Άνθρωπος σε θήκη
Τα φραγκοστάφυλα ~ Περί έρωτα

Μετάφραση
Χρύσανθος Χρυσάνθου

Επιμέλεια - Επίμετρο
Σταύρος Σ. Φωτίου

Εκδόσεις Αρμός

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σταύρος Σ. Φωτίου
ΠΡΟΛΟΓΟΣ
[9]

Αντόν Τσέχοφ
«ΜΙΚΡΗ ΤΡΙΛΟΓΙΑ»
ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΕ ΘΗΚΗ
[15]

ΤΑ ΦΡΑΓΚΟΣΤΑΦΥΛΑ
[41]

ΠΕΡΙ ΕΡΩΤΑ
[62]

Σταύρος Σ. Φωτίου
ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ
[81]

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η μη χθαμαλή λογοτεχνία θέτει τον αναγνώστη ενώπιον της μείζονος υπαρξιακής απορίας: ποιο είναι το νόημα της ζωής; πότε αληθεύει ο άνθρωπος και πότε διακαιώνεται η κοινωνία; Προβάλλοντας ενώπιον της ελευθερίας του αναγνώστη διάφορες κοσμοερμηνείες, η λογοτεχνία τον καλεί να επιλέξει τη δική του σχέση με τον Θεό, τον εαυτό του, τον συνάνθρωπό του και τη φύση. Πράγμα που συνεπάγεται συγκεκριμένη νοηματοδότηση κάθε έκφρασης του βίου.

Στα πρόσωπα των ηρώων της, η λογοτεχνία δείχνει πώς συγκεκριμένοι άνθρωποι, σε συγκεκριμένες ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες, ιεραρχούν τις ανάγκες τους, ονοματίζουν πρώτα και δεύτερα, κρίνουν για τι αξίζει κάποιος να ζει και για τι αξίζει να θυσιάσει ακόμη και τη ζωή του. Ως εκ τούτου, παρακινεί τον αναγνώστη να κατανοήσει τα κίνητρα και τη συμπεριφορά του εκάστοτε ήρωα, να

συνειδητοποιήσει τα διλήμματα στα οποία βρέθηκε, να αξιολογήσει τον πνευματικό του προσανατολισμό, να στοχαστεί τι ο ίδιος θα έπραττε στη θέση του. Αναδεικνύοντας τα διαχρονικά αινίγματα, η λογοτεχνία τον προτρέπει να αναλάβει την ανέκπρωτη και μη εκχωρήσιμη ευθύνη του για τα συμβαίνοντα στον κόσμο: η αγραυλούσα συνείδηση και η πολιτεία της χάριτος είναι η στοχοθεσία μιας ανθρωποποιοῦ λογοτεχνίας.

Η ψυχική σύγκρουση του Άμλετ, η περιπέτεια του Δον Κιχώτη, η υπερηφάνεια του Φάουστ, η αυτοθυσία του Σίντνεϊ Κάρτον, ο νομικισμός του Ιαβέρη, η θεοδικία του Ιβάν και η μαρτυρία του Αλιόσα Καραμάζοφ, η εγωπάθεια του Ζορζ Ντιρουά, η αγωνία ενώπιον του θανάτου του Ιβάν Ίλιτς, το «ψήλωμα του νου» της Φραγκογιαννούς, η δίκη του Γιόζεφ Κ., ο έρωτας του Δασκάλου και της Μαργαρίτας, η ωρίμανση του Μικρού Πρίγκιπα, είναι παραδείγματα βιωμάτων και καταστάσεων που αφορούν όλους. Η ζωή κινείται μεταξύ φιλαλληλίας και φιλαυτίας, δοτικότητας και ναρκισσισμού: στην ελευθερία του καθενός εναπόκειται αν θα συναριθμηθεί σε «αυτούς που σώθηκαν» ή σε «αυτούς που βούλιαξαν». Κατά συνέπεια, η λογοτεχνία μπορεί να γίνει διαρκής μαθητεία που φιλοτεχνεί την ύπαρξη και ευφραίνει τη ζωή.

Η «Μικρή τριλογία» του Αντόν Παύλοβιτς Τσέχοφ παρουσιάζει τρεις περιπτώσεις ανθρώπων που ενώ καθένας τους αναγνωρίζει την αλλοτρίωση που έχει επέλθει στη ζωή του, δεν πράττει ό,τι πρέπει για την άρση της. Έκαστος βρίσκει μια δικαιολογία για τη μη εξέγερσή του, τη μη γιγαντομαχία του για το ωραίο, το αγαθό και το καλό.

Και οι τρεις, μολονότι για διαφορετικό λόγο και με διαφορετικό τρόπο, έχουν καταλήξει στην υπαρξιακή αδράνεια. Μη δημιουργώντας και μη βιώνοντας βαθείς υπαρξιακούς δεσμούς, δεν αδικούν μόνο τον εαυτό τους αλλά και τον συνάνθρωπό τους. Χωρίς την προσφώνηση του εγώ από το εσύ δεν επέρχεται ούτε η προσωπική αρτίωση ούτε ο αλληλοφωτισμός. Επομένως στερούνται ζείδωρες εμπειρίες: την ετερότητα του προσώπου και την ενότητα της κοινωνίας, την ακεραίωση εαυτού και την καθολική αδελφосύνη.

Την υπέρβαση της συσπείρωσης στο εγώ και της εργαλειακής εκδοχής του άλλου· τη γεώργηση της συνείδησης και την άνθηση της κοινωνίας: ιδού σε τι προσκαλεί τον αναγνώστη μια ελευθεροποιός λογοτεχνία.

ΛΑΡΝΑΚΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2026

ΣΤΑΥΡΟΣ Σ. ΦΩΤΙΟΥ

* * *

Αφιερώνω τη μετάφραση αυτή
- στ' αδέλφια μου Μαρία και Νίκο,
και στους αείμνηστους γονείς μας
Ελένη και Ανδρέα Χρυσάνθου·
- στον άγνωστο οδηγό
της περιοδεύουσας βιβλιοθήκης του Υπουργείου Παιδείας Κύπρου,
που περνούσε και απ' το χωριό μας (Κοκκινοτριμιθιά)
τη δεκαετία του 1970
παρέχοντάς μας τη δυνατότητα να διαβάσουμε
αριστουργήματα της παγκόσμιας λογοτεχνίας·
- στους δασκάλους και τις δασκάλες μας
στο Δημοτικό Σχολείο Κοκκινοτριμιθιάς,
στους καθηγητές και τις καθηγήτριές μας
στο Γυμνάσιο Αρρένων Κύκκου
και στη Σχολή Δημοσιογραφίας του Κρατικού Πανεπιστημίου
του Λένινγκραντ (νυν Αγίας Πετρούπολης).

Χρύσανθος Χρυσάνθου

*

Αντόν Τσέχοφ
«ΜΙΚΡΗ ΤΡΙΛΟΓΙΑ»

Άνθρωπος σε θήκη

Τα φραγκοστάφυλα

Περί έρωτα

~

Μετάφραση
Χρύσανθος Χρυσάνθου

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΕ ΘΗΚΗ

Στο πιο μακρινό σημείο του χωριού Μιρονόσιτσκογιε, στον αχυρώνα του δημογέροντα του χωριού, του Προκόπη, βολεύτηκαν κάπως για να περάσουν τη νύκτα κάποιοι κυνηγοί που είχαν ξεμείνει. Ήταν δύο: ο κτηνίατρος Ιβάν Ιβάνιτς και ο δάσκαλος γυμνασίου Μπούρκιν. Ο Ιβάν Ιβάνιτς είχε διπλό επώνυμο, μάλλον παράξενο που δεν του ταίριαζε καθόλου: Τσίμσα-Γκιμαλάισκι. Σ' όλη την επαρχία ήταν γνωστός απλώς με το μικρό του όνομα και το πατρώνυμό του. Έμενε κοντά στην πόλη σ' ένα ιπποτροφείο και τώρα είχε έρθει για κυνήγι, απλώς με σκοπό ν' αναπνεύσει καθαρό αέρα. Ο δε Μπούρκιν, ο δάσκαλος, ήταν φιλοξενούμενος των κόμηδων Π. κάθε καλοκαίρι, γι' αυτό και γνώριζε από καιρό την περιοχή σαν να ήταν δική του.

Δεν κοιμόντουσαν. Ο Ιβάν Ιβάνιτς, ένας ψηλόλιγνος γέρος με μακριά μουστάκια, καθόταν στην είσοδο και κάπνιζε την πίπα του. Τον φώτιζε το φως του φεγγαριού. Ο Μπούρκιν ήταν μέσα στον αχυρώνα, ξαπλωμένος πάνω σε σανό και δεν διακρινόταν στο σκοτάδι.

Αφηγούνταν διάφορες ιστορίες. Ανάμεσα σ' άλλα, έλεγαν ότι η σύζυγος του δημογέροντα του χωριού, η Μάβρα, γυναίκα υγιής και κάθε άλλο παρά βλάκας, δεν είχε πάει πουθενά αλλού σ' όλη της τη ζωή πέρα απ' το χωριό της. Δεν είχε δει ποτέ ούτε πόλη, ούτε σιδηρόδρομο, ενώ τα τελευταία δέκα χρόνια τα πέ- ρασε καθισμένη δίπλα στη σόμπα. Μόνο τις νύκτες έβγαινε έξω.

- «Και τι είναι τόσο παράδοξο;», διερωτήθηκε ο Μπούρκιν. «Δεν είναι λίγοι οι άνθρωποι σ' αυτόν τον κόσμο που είναι μοναχικοί απ' τη φύση τους, σαν κα- βούρι που είναι ερημίτης ή σαν σαλιγκάρι που προ- σπαθεί να κρυφτεί στο κέλυφός του. Ίσως αυτό να εί- ναι φαινόμενο αταβισμού, δηλαδή επιστροφής στην εποχή που ο πρόγονος του ανθρώπου δεν ήταν ακόμη κοινωνικό ον, αλλά ζούσε μόνος στη σπηλιά του. Ή ίσως είναι απλώς μια από τις παραλλαγές του αν- θρώπινου χαρακτήρα. Ποιος ξέρει... Δεν είμαι ειδικός σ' αυτές τις επιστήμες και δεν είναι η δουλειά μου να θίγω τέτοια ζητήματα. Θέλω μόνο να πω ότι άνθρωποι σαν τη Μάβρα δεν είναι σπάνιες περιπτώσεις.

»Λοιπόν, ας μην πάμε μακριά για να το ψάξουμε. Μόλις πριν δυο μήνες πέθανε στην πόλη μας κάποιος Μπέλικος, δάσκαλος της ελληνικής γλώσσας, φίλος μου. Ασφαλώς θα 'χετε ακούσει γι' αυτόν. Τραβούσε την προσοχή για το ότι πάντοτε, ακόμα και με τον πιο καλό καιρό, έβγαινε έξω με γαλότσες και ομπρέλα, πάντοτε φορώντας ζεστό χοντρό παλτό. Η ομπρέλα του βρισκόταν σε θήκη και το ρολόι του επίσης σε θήκη, γκρίζα από ύφασμα σουέτ. Και τον σουγιά του για να ξύσει το μολύβι του, από θήκη τον έβγαζε. Και το πρόσωπό του φαινόταν σαν να βρισκόταν μέσα σε θήκη, αφού το έκρυβε πάντα πίσω από τον ανασηκωμένο γιακά του. Φορούσε σκούρα γυαλιά, μπλουζα με κολάρο, κάλυπτε τ' αφτιά του με βαμβακερό ύφασμα και όταν έμπαινε σε άμαξα, διέταζε τον αμαξά να κλείσει την οροφή. Εν ολίγοις, αυτός ο άνθρωπος φαινόταν να έχει μονίμως ανυπέρβλητη επιθυμία να περιβάλλεται από κέλυφος, να βρίσκεται, ας πούμε, σε θήκη, που θα τον απομόνωνε και θα τον προστάτευε από εξωτερικές επιρροές. Η πραγματικότητα τον ενοχλούσε, τον τρώμαζε, τον κρατούσε σε κατάσταση αδιάκοπου συναγερμού. Κι ίσως για να δικαιολογήσει αυτή του τη δειλία, την αποστροφή του για το παρόν, πάντοτε επαινούσε το παρελθόν, ακόμη κι εκείνο το παρελθόν που ποτέ δεν υπήρξε. Οι αρχαίες γλώσσες που δίδασκε ήταν για τον ίδιο κατ'

ουσίαν ομπρέλα και γαλότσες στις οποίες κρυβόταν από την πραγματική ζωή.

»“Ω, πόσο εύηχη, πόσο υπέροχη είναι η ελληνική γλώσσα!”, έλεγε με μια γλυκιά έκφραση. Και, σαν να 'θελε να αποδείξει τα λεγόμενά του, μισόκλεινε τα μάτια του και, υψώνοντας το δάκτυλό του, πρόφερε τη λέξη: “άνθρωπος!”.

»Ακόμη και τις σκέψεις του ο Μπέλικοφ προσπαθούσε να τις κρύψει σε θήκη. Τα μόνα πράγματα που ήταν ξεκάθαρα γι' αυτόν ήταν οι εγκύκλιοι και τα άρθρα στις εφημερίδες που πληροφορούσαν ότι κάτι απαγορευόταν. Όταν με μια εγκύκλιο απαγορευόταν στους μαθητές να βγαίνουν έξω στους δρόμους μετά τις εννέα το βράδυ ή όταν ένα άρθρο αναφερόταν σε απαγόρευση σαρκικού έρωτα, αυτά ήταν ξεκάθαρα και συγκεκριμένα για τον Μπέλικοφ. Απαγορεύεται, τελεία και παύλα. Στα “επιτρέπεται” και τα “παρέχεται η άδεια” θεωρούσε ότι κρυβόταν κάτι το αμφίβολο, κάτι το άρρητο και θολό... Κάθε φορά που επιτρεπόταν η λειτουργία κάποιου θεατρικού ομίλου ή κάποιου αναγνωστηρίου ή κάποιου τειοποτείου στην πόλη, κουνούσε το κεφάλι του και έλεγε σιγανά:

»“Αυτά, βεβαίως, είναι κάπως έτσι, εντάξει, όλα καλά κι όλα ωραία, αλλά μπορεί κάτι να συμβεί”.

»Κάθε είδους παράβαση, απόκλιση ή παρέκκλιση από τους κανόνες τού προκαλούσε βαθιά αναστάτωση,